

Audiència. Escriptura i Tradició. L'estructura de l'Església

Benet XVI a l'audiència de dimecres 28 de gener de les darreres cartes de l'epistolari paulí, aquelles que s'anomenen cartes pastorals. Una crida de fons que fa sant Pau en aquestes cartes consisteix en la referència a una lectura espiritual de la Sagrada Escriptura.

23/02/2009

Estimats germans i germanes,

les darreres cartes de l'epistolari paulí, de les quals vull parlar avui, s'anomenen cartes pastorals, perquè van ser enviades a alguns pastors de l'Església: dos a Timoteu i una a Titus, col·laboradors estrets de sant Pau. En Timoteu l'apòstol veia gairebé un *alter ego*; de fet, li va encomanar missions importants (a Macedònia: cf. Ac. 19, 22; a Tessalònica: cf. 1 Te 3, 6-7; a Corint: cf. 1Co 4, 17; 16, 10-11), i després va escriure d'ell un elogi afalagador: "No tinc ningú tan compenetrat amb mi que es preocupi tan sincerament per les vostres coses" (Fl 2, 20).

Segons la Història eclesiàstica d'Eusebi de Cesarea, del segle IV, Timoteu va ser després el primer

bisbe d'Efes (cf. 3, 4). En referència a Titus, també ell va haver de ser molt estimat de l'apòstol, qui el defineix explícitament "ple de gelosia..., com a company i col·laborador" (2Co 8, 17.23); més encara, "veritable fill en la fe comuna" (Tt 1, 4). A Titus li havien encarregat un parell de missions molt delicades a l'Església de Corint, el resultat de les quals va reconfortar sant Pau (cf. 2Co 7, 6-7.13; 8, 6). Tot seguit, segons sabem, Titus va arribar a atrapar a sant Pau a Nicòpolis, a l'Epir, a Grècia (cf. Tt 3, 12), i després va ser enviat per ell a Dalmàcia (cf. 2 Tm 4, 10). Segons la carta adreçada a ell, després va ser bisbe de Creta (cf. Tt 1, 5).

Les cartes adreçades a aquests dos pastors ocupen un lloc molt particular dins el Nou Testament. La majoria dels exegetes opina que aquestes cartes no haurien estat escrites per sant Pau, sinó que l'origen n'estaria en l'«escola de sant

Pau», i en reflectiria l'herència per a una generació nova, potser integrant algun escrit breu o paraula de l'apòstol. Per exemple, algunes paraules de la segona carta a Timoteu semblen tan autèntiques que només podrien sorgir del cor i dels llavis de l'apòstol.

Sens dubte la situació eclesial que emergeix d'aquestes cartes és diversa de la dels anys centrals de la vida de sant Pau. Ell ara, retrospectivament, es defineix a ell mateix "herald, apòstol i mestre" dels pagans en la fe i en la veritat (cf. 1 Tm 2, 7; 2 Tm 1, 11); es presenta com un que ha obtingut misericòrdia, perquè Jesucrist -així escriu- "he estat compadit precisament perquè en mi, el primer, el Crist Jesús mostrés tota la seva paciència fent de mi un exemple dels qui han de creure en ell per a tenir vida eterna" (1Tm 1, 16). Per tant, l'essencial és que realment en sant Pau, perseguidor convertit

per la presència del Ressuscitat, es manifesta la magnanimitat del Senyor per a alè nostre, a fi d'induir-nos a esperar i a confiar en la misericòrdia del Senyor que, malgrat la nostra petitesa, pot fer coses grans.

Els nous contextos culturals que aquí es pressuposen van més enllà dels anys centrals de la vida de sant Pau. En efecte, es fa al·lusió a l'aparició d'ensenyaments que es poden considerar totalment equivocats o falsos (cf. 1Tm 4, 1-2; 2 Tm 3, 1-5), com els dels qui pretenien que el matrimoni no era bo (cf. 1Tm 4, 3). Veiem com de moderna és aquesta preocupació, perquè també avui hom llegeix de vegades l'Escriptura com a objecte de curiositat històrica i no com a paraula de l'Esperit Sant, en la qual podem escoltar la veu mateixa del Senyor i conèixer la seva presència en la història. Podríem dir que, amb aquest breu elenc d'errors presents en les tres cartes, apareixen

anticipats alguns esbossos de l'orientació errònia successiva que coneixem amb el nom de gnosticisme (cf. 1Tm 2, 5-6; 2 Tm 3, 6-8).

A aquestes doctrines s'hi afronta l'autor amb dues crides de fons. Una consisteix en la referència a una lectura espiritual de la Sagrada Escriptura (cf. 2Tm 3, 14-17), és a dir, a una lectura que la considera realment com "inspirada" i procedent de l'Esperit Sant, de manera que ella ens pot "instruir per a la salvació". Hom llegeix l'Escriptura correctament posant-se en diàleg amb l'Esperit Sant, per treure d'ella llum "per ensenyar, reprendre, corregir i formar en la justícia" (2Tm 3, 16). En aquest sentit afegeix la carta: "perquè l'home de Déu sigui perfecte, a punt per a tota obra bona." (2Tm 3, 17). L'altra crida consisteix en la referència al bon "dipòsit" (parathéke): és una paraula especial de les cartes pastorals amb

què s'indica la tradició de la fe apostòlica que cal conservar amb l'ajuda de l'Esperit Sant que habita en nosaltres.

Així doncs, aquest "dipòsit" cal considerar-lo com la suma de la Tradició apostòlica i com a criteri de fidelitat a l'anunci de l'Evangelí. I aquí hem de tenir present que en les cartes pastorals, com en tot el Nou Testament, el terme "Escriptures" significa explícitament l'Antic Testament, perquè els escrits del Nou Testament o encara no existien o encara no formaven part d'un cànon de les Escriptures. Per tant, la Tradició de l'anunci apostòlic, aquest "dipòsit", és la clau de lectura per entendre l'Escriptura, el Nou Testament.

En aquest sentit, Escriptura i Tradició, Escriptura i anunci apostòlic com a claus de lectura, s'uneixen i gairebé es fonen, per

constituir juntes el "sòlid fonament de Déu" (2Tm 2, 19). L'anunci apostòlic, és a dir la Tradició, és necessari per introduir-se en la comprensió de l'Escriptura i captar en ella la veu de Crist. En efecte, cal estar "adherit a la paraula fidel, conforme a l'ensenyament" (Tt 1, 9). En la base de tot hi és precisament la fe en la revelació històrica de la bondat de Déu, el qual en Jesucrist ha manifestat concretament el seu "amor als homes", un amor que el text original grec qualifica significativament com a filantropia (Tt3, 4; cf. 2 Tm 1, 9-10); Déu estima la humanitat.

En conjunt, es veu bé que la comunitat cristiana va configurant-se en termes molt clars, segons una identitat que no sols s'allunya d'interpretacions incongruents, sinó que sobretot afirma el propi arrelament en els punts essencials de la fe, que aquí és sinònim de

"veritat"(1Tm 2, 4.7; 4, 3; 6, 5; 2Tm 2,15.18.25;3, 7.8; 4, 4; Tt 1, 1.14). En la fe apareix la veritat essencial de qui som, qui és Déu, com hem de viure. I d'aquesta veritat (la veritat de la fe) l'Església se'n defineix "columna i suport"(1 Tm 3, 15).

En tot cas, és una comunitat oberta, de dimensió universal, que prega per tots els homes, de qualsevol classe i condició, perquè arribin al coneixement de la veritat: "Déu, Salvador nostre, vol que tots els homes se salvin i arribin a reconèixer la veritat", perquè "Jesús s'ha donat a si mateix en rescat per a tothom" (1Tm 2, 4-6). Per tant, el sentit de la universalitat, encara que les comunitats siguin encara petites, és fort i determinant per a aquestes cartes. A més a més, aquesta comunitat cristiana "no injúria ningú" i "mostra una perfecta mansuetud amb tots els homes" (Tt 3, 2). Aquest és un primer component

important d'aquestes cartes: la universalitat i la fe com a veritat, com a clau de lectura de la Sagrada Escriptura, de l'Antic Testament; així es delinea una unitat d'anunci i d'Escriptura, i una fe viva oberta a tots i testimoniatge de l'amor de Déu a tothom.

Un altre component típic d'aquestes cartes és la reflexió sobre l'estructura ministerial de l'Església. Per primera vegada s'hi presenta la triple subdivisió de bisbes, preveres i diaques (cf. 1 Tm 3, 1-13; 4, 13; 2 Tm 1, 6; Tt 1, 5-9). En les cartes pastorals podem constatar la confluència de dues estructures ministerials distintes i així la constitució de la forma definitiva del ministeri de l'Església. En les cartes paulines dels anys centrals de la seva vida, sant Pau parla de "bisbes" (Flp 1, 1), i de "diaques": aquesta és l'estructura típica de l'Església que es va formar en aquesta època en el món pagà. Per

tant, preval la figura de l'apòstol mateix i per això només a poc a poc es desenvolupen els altres ministeris.

Si, com he dit, a les Esglésies formades en el món pagà tenim bisbes i diaques, i no preveres, a les Esglésies formades en el món judeocristià els preveres són l'estructura dominant. En les cartes pastorals, al final les dues estructures s'uneixen: apareix ara el "bisbe" (cf. 1Tm 3, 2; Tt 1, 7), sempre en singular, acompanyat de l'article definit: "el bisbe". I al costat del "bisbe" trobem els preveres i els diaques. També aquí és determinant la figura de l'apòstol, però les tres cartes, com ja he dit, no s'adrecen a comunitats, sinó a persones: Timoteu i Titus, els quals d'una banda apareixen com a bisbes, i per una altra comencen a estar al lloc de l'Apòstol.

Així s'evidencia en els orígens la realitat que més tard s'anomenarà

"successió apostòlica". Sant Pau diu a Timoteu amb un to molt solemne: "No negligexis el do que hi ha en tu, que et fou donat per una intervenció profètica amb la imposició de mans del col·legi de preveres. " (1Tm 4, 14). Podem dir que en aquestes paraules apareix inicialment també el caràcter sacramental del ministeri. I així tenim l'essencial de l'estructura catòlica: Escriptura i Tradició, Escriptura i anunci, formen un conjunt, però a aquesta estructura, per dir-ho així doctrinal, cal afegir-hi l'estructura personal, els successors dels Apòstols, com a testimonis de l'anunci apostòlic.

A l'últim, és important assenyalar que en aquestes cartes l'Església es comprèn a si mateixa en termes força humans, en analogia amb la casa i la família. Particularment en 1Tm 3, 2-7 es llegeixen instruccions molt detallades sobre el bisbe, com aquestes: cal, doncs, que el bisbe

sigui irrepreensible, marit d'una sola muller, sobri, assenyat, educat, hospitalari, apte per a ensenyar, no donat al vi, no combatiu, sinó moderat, pacífic, desinteressat, que governi bé la seva casa i tingui els fills submisos amb tota dignitat; perquè, si un no sap governar la seva casa, ¿com podrà tenir cura de l'Església de Déu? (...) Cal també que tingui una bona reputació davant els de fora". Convé notar aquí sobretot la important aptitud per a l'ensenyament (cf. també 1 Tm 5, 17), de la qual es troben ressons també en altres passatges (cf. 1 Tm 6, 2; 2 Tm 3, 10; Tt 2, 1), i a més a més una característica personal especial, la de la "paternitat". En efecte, hom considera el bisbe pare de la comunitat cristiana (cf. també 1 Tm 3, 15). D'altra banda, la idea de l'Església com "casa de Déu" enfonsa les seves arrels en l'Antic Testament (cf. Nm 12, 7) i es troba formulada novament en Hb 3, 2.6, mentre en un

altre lloc es llegeix que tots els cristians ja no són estrangers ni hostes, sinó conciutadans dels sants i familiars de la casa de Déu (cf. Ef. 2, 19).

Preguem al Senyor i a sant Pau perquè també nosaltres, com a cristians, ens caracteritzem cada vegada més, en relació amb la societat en què vivim, com a membres de la "família de Déu". I preguem també perquè els pastors de l'Església tinguin sentiments cada vegada més paterns, alhora tendres i fermes, en la formació de la casa de Déu, de la comunitat, de l'Església.